

ADVOKATFIRMAN

GÄRDE & PARTNERS

JURIDIK I KOMMERSIELLA TESTBÄDDAR

Testbädd för storskaligt landbaserat vattenbruk

Våra konsulter: Advokat David Hertzman, biträdande
jurist Lisa Thunvall och biträdande jurist Oliver Svensson

Datum: 12 juni 2023, Stockholm

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Uppdraget	4
2. Rättssubjekt	4
1.1 Svenskt aktiebolag	4
1.2 Att driva projektet tillsammans med ett utländskt organ	5
1.3 Enskild näringsverksamhet	5
1.4 Handelsbolag eller kommanditbolag	5
1.5 Europeisk ekonomisk intressegruppering, EEIG	6
1.6 Ekonomisk förening	6
1.7 Ideell förening	6
1.8 Stiftelse	7
1.9 Sammanfattning	7
2. Kommunala bolag	7
2.1 Allmänt	7
2.2 Kommunal kompetens	8
2.3 Konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet	9
3. Rättsområden påverkade av projektet	9
3.1 Upphandling vid kommunalt ägande	9
3.2 Offentlighet och sekretess vid kommunalt ägande	10
3.3 Företagshemligheter	11
3.4 Ansvar för personuppgifter	11
3.5 Miljörätt	12
3.6 Plan och byggrätt	12
3.7 Immaterialrätt	12
3.8 Standardisering	13
3.9 Skada och försäkring	13
4. Relevanta avtal	14
4.1 Konsortialavtal	14
4.2 Aktieägaravtal	14
4.2.1 Hembudsklausul	15

4.3	Samarbetsavtal.....	15
4.4	Sekretessavtal	15
4.5	Finansieringsavtal	16
4.6	Anställningsavtal	16
4.7	Integritetsavtal avseende hantering av personuppgifter	16
4.8	Immaterialrätt och ägande av data.....	16
4.9	Hysesavtal/nyttjanderättsavtal	17
5.	Ansvar för olägliga händelser och force majeure.....	17
6.	Testbädd MISTEL - innovationer inom äldreomsorgen	18
7.	Testbädd AstaZero - automatiserade transportsystem	19
8.	Testbädd SEEL - elektrifierade transporter.....	20
9.	Testbädd Processum - utveckling och kommersialisering av bioraffinaderiprocesser, gröna produkter, kemikalier och material	20
10.	Sammanfattning och avslutande synpunkter.....	21

FÖRKORTNINGAR

EU-RÄTTSAKTER

Rådets förordning (EEG) nr 2137/85 av den 25 juli 1985 om europeiska ekonomiska intressegrupperingar (EEIG) (EEIG-förordningen)

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (dataskyddsförordningen, GDPR)

SVENSKA LAGAR OCH FÖRORDNINGAR

Aktiebolagslagen (2005:551) (ABL)

Inkomstskattelagen (1999:1229) (IL)

Kommunallagen (2017:725) (KL)

Konkurrenslagen (2008:579)

Lag (1994:1927) om europeiska ekonomiska intressegrupperingar (EEIG-lagen)

Lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU)

Lag (2018:558) om företagshemligheter

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL)

Plan- och bygglagen (2010:900) (PBL)

Plan- och byggförordningen (2022:338) (PBF)

Tryckfrihetsförordningen (1949:105) (TF)

Upphovsrättslagen (1960:729)

1. Uppdraget

Sotenäs kommun (härefter ”kommunen”) har sökt Advokatfirman Gärde & Partners (härefter ”advokatfirman”) biträde beträffande juridiken kring de frågor som kan bli aktuella att utreda med anledning av kommunens uppstart av projektet *Testbädd för storskaligt landbaserat vattenbruk*. Frågorna är främst av associationsrättslig art och berör exempelvis olika organisationsformer och de avtal som kan komma att bli aktuella mellan de aktörer som ska vara med och driva, alternativt bruka, testbädden. Med anledning av detta har advokatfirman även fått i uppdrag att se över eventuella risker och frågor kring offentlighet, sekretess, upphandling, personuppgiftshantering, immaterialrätt och företagshemligheter m.m. samt att kontakta andra aktörer som drivit liknande testbäddar.

2. Rättssubjekt

Av diskussioner med kommunen har framgått att en juridisk person kommer att inta rollen som ägare av projektet.

Gemensamt för de olika bolagsformerna är att de är befriade från moms om de har en omsättning där beskattningsunderlaget inte överstiger 80 000 kronor under ett beskattningsår och beskattningsunderlaget inte heller har varit mer än 80 000 kronor någon gång under de två närmast föregående åren.

De organisationsformer som skulle kunna bli aktuella, och skillnaderna mellan dessa, följer enligt nedan.

1.1 Svenskt aktiebolag

Kommunen har frågat vad konsekvenserna blir om en industriägare äger testbädden. Kommunen avser troligen en privat aktör som exempelvis ett aktiebolag. Faktorer att tänka på för det fall en sådan aktör äger testbädden är följande.¹

Att starta ett aktiebolag är enkelt och medför inga stora kostnader. I ett privat aktiebolag ska aktiekapitalet uppgå till minst 25 000 kr. I publika aktiebolag ska aktiekapitalet uppgå till minst 500 000 kr. I en aktiebok anges vilka aktieägarna är och deras respektive aktieinnehav, när aktierna förvärvades samt om någon aktiepost har överlåtits. Styrelsen är skyldig att föra aktieboken.

Bolagsstämman är det beslutsorgan där aktieägarna fattar beslut. Aktieägarnas inflytande över bolaget motsvaras av deras aktieinnehav. Bolagsstämman ska utse styrelsen och verkställa de beslut som styrelsen sedan tar. Vidare kan bolagsstämman utse en verkställande direktör.

¹ Vad händer om en industriägare äger testbädden?

Bolagsordningen reglerar grundläggande frågor om aktiebolaget och kan bara ändras av bolagsstämman. Bland annat regleras vart styrelsen ska ha sitt säte, antal aktier i bolaget, hur många ledamöter som ska ingå i styrelsen, vad aktiekapitalet ska uppgå till och föremålet för verksamheten.

Delägarna av ett aktiebolag, det vill säga aktieägarna, är till skillnad från delägarna av exempelvis ett handelsbolag inte personligt ansvariga för företagets skulder.

Ett svenskt aktiebolag omfattas av aktiebolagslagen (2005:551) (ABL) och inkomstskattelagen (1999:1229) (IL).

Ett aktiebolag upplöses efter likvidation eller konkurs. Fusion och delning medför också att ett aktiebolag blir upplöst med skillnaden att ansvaret för bolagets tillgångar och skulder kvarstår.

En aktieägare kan avsluta sitt engagemang i ett aktiebolag genom att, med beaktande av aktieägaravtalets och bolagsordningens bestämmelser, överlåta sitt aktieinnehav och utträda från styrelsen. Något som bör övervägas är hur aktieöverlåtelser ska regleras och huruvida en hembudsklausul ska införas i ett aktieägaravtal. Se mer under avsnitt 4.2.1.

Ett aktiebolag betalar bolagsskatt på vinsten. Ägarna av ett aktiebolag beskattas för uttag av lön och utdelningar.

1.2 Att driva projektet tillsammans med ett utländskt organ

För det fall kommunen väljer att samarbeta och driva projektet med ett organ från ett annat land är en eventuell nackdel med att bedriva projektet genom ett svenskt aktiebolag eller annan svensk juridisk person att den svenska lagstiftningen är skriven på svenska och anpassade för svenska förhållanden. Personer utanför Sverige har normalt sett ingen kunskap om svensk lagstiftning. Trots att viss information finns tillgänglig på engelska är den inte heltäckande. Externa parter måste troligtvis sätta sig in i de svenska reglerna genom att anlita lokala konsulter. Detta kan vara kostsamt och externa parter kan uppleva att de inte har full kontroll över alla händelser.

1.3 Enskild näringsverksamhet

När företag drivs i form av en enskild näringsverksamhet är man som ensam privatperson fullt ansvarig för företaget och dess skulder. En enskild näringsverksamhet kan precis som ett aktiebolag ha anställda, men det finns ingen klar gräns mellan ägaren och företaget i sig. Detta innebär även att vinsten hos en enskild näringsverksamhet beskattas som delägarnas personliga inkomst.

1.4 Handelsbolag eller kommanditbolag

Ett handelsbolag är en juridisk person med minst två bolagsmän, det vill säga delägare. Dessa kan vara privatpersoner eller företag. Bolagsmännen är tillsammans personligt ansvariga för alla förpliktelser företaget har, inklusive dess skulder.

Till skillnad från ett handelsbolag, innebär ett kommanditbolag att bolagsmännens ansvar är begränsat till deras insatser i bolaget. Till skillnad från ett aktiebolag där ingen är personligt ansvarig för företagets förpliktelser och skulder, måste det i ett kommanditbolag finnas minst en delägare med ett obegränsat ansvar.

I handelsbolag och kommanditbolag beskattas inte bolaget i sig för sin vinst. Beskattningen sker i stället hos delägarna som betalar inkomstskatt på sina delar av företagets vinst.

1.5 Europeisk ekonomisk intressegruppering, EEIG

Om en intressegruppering ska bildas och bolaget således planeras verka över nationsgränserna kan organisationsformen EEIG bli aktuell. En sådan intressegruppering regleras av reglerna i EEIG-förordningen och av den svenska EEIG-lagen. Intressegrupperingen får egen rättskapacitet efter registrering. Till skillnad från exempelvis ett aktiebolag är medlemmarna solidariskt ansvariga för grupperingens förpliktelser och skulder och något krav på eget kapital finns inte. Skyldigheterna för intressegrupperingen styrs av lagen i det land där grupperingen har sitt säte.

1.6 Ekonomisk förening

En ekonomisk förening ska ha minst tre stycken medlemmar utöver dem som startar föreningen. En ekonomisk förening har till syfte att gynna sina medlemmars ekonomiska intressen. Medlemmarna kan utgöras av både fysiska och juridiska personer och dessa ska betala en medlemsinsats. Alla medlemmarna i föreningen har rätt att besluta om föreningens regler men dem är inte personligt ansvariga för föreningens förpliktelser eller skulder. En ekonomisk förening ska vidare ha stadgar, en styrelse och hålla stämma varje år.

En ekonomisk förening beskattas på samma sätt som ett aktiebolag, d.v.s. föreningen betalar bolagsskatt på sin vinst medan medlemmarna beskattas för uttagen lön och utdelning.

1.7 Ideell förening

Syftet med en ideell förening ska vara att bedriva en ideell verksamhet som t.ex. att verka för medlemmarnas rättigheter eller för allmännyttiga ändamål. Syftet ska således inte vara att driva affärsmässig verksamhet med ändamålet att främja medlemmarnas ekonomiska intressen. En ideell förening ska bildas av minst tre personer. Föreningens medlemmar ansvarar inte personligen för föreningens skulder eller förpliktelser.

Ideella föreningar beskattas för hyresinkomster, inkomster från försäljning av varor och tjänster och inkomster från kapital. Om den ideella föreningen är allmännyttig kan inkomsterna bli skattefria. För att räknas som allmännyttig ska fyra krav vara uppfyllda.

Föreningens syfte ska vara allmännyttigt, minst 90 % av verksamheten ska bidra till att uppfylla det allmännyttiga syftet, minst 75% av intäkterna ska användas till att uppfylla syftet och föreningen ska vara öppen för alla som vill bli medlemmar.

1.8 Stiftelse

En stiftelse ska ha till syfte att stödja ett bestämt ändamål. För att bilda en stiftelse krävs en egendom, som exempelvis pengar, aktier eller fastigheter. Det krävs även en styrelse som har till uppgift att utse vem eller vilka som ska få ta del av egendomen.

Inkomsterna i en stiftelse ska beskattas. Om stiftelsen uppfyller vissa villkor och därmed räknas som en allmännyttig stiftelse kan kapitalinkomster och en del fastighetsinkomster bli skattefria. För att räknas som allmännyttig ska det finnas ett allmännyttigt syfte med stiftelsen och dess verksamhet ska bidra till att stödja detta allmännyttiga syfte.

De villkor som ska vara uppfyllda för att en stiftelse ska vara allmännyttig och därmed inte ska behöva betala skatt är att syftet med stiftelsen ska vara allmännyttigt, minst 90% av verksamheten ska bidra till att uppfylla detta syfte och syftet ska uppfyllas genom användning av minst 75% av inkomsterna.

Räknas stiftelsen som allmännyttig ska inte skatt betalas för räntor, utdelningar och vinst för fastighets- eller värdepappersförsäljning. Avdrag får inte göras för utgifter som är kopplade till de skattefria inkomsterna.

1.9 Sammanfattning

Den största skillnaden mellan de olika bolagsformerna är det personliga ansvaret. Ägarna är inte personligt ansvariga för företagets skulder och förpliktelser när verksamheten drivs genom ett aktiebolag, ekonomisk förening eller ideell förening. De flesta testbäddar drivs genom aktiebolag.

2. Kommunala bolag

2.1 Allmänt

Det finns olika sätt genom vilka en kommun kan äga eller kontrollera ett bolag. Kommunen kan till exempel bilda ett aktiebolag och ensamt äga samt kontrollera det. Kommunen kan även förvärva aktier i ett befintligt bolag eller tillsammans med andra kommuner gå samman för att äga och kontrollera ett bolag gemensamt.

I kommunala bolag är kommunen ägare och har rätt att styra och kontrollera bolaget vilket främst sker genom kommunfullmäktige och bolagsordningen.²

² Kan kommunen äga testbädden?

Om en kommun äger och driver testbädden via ett kommunalt bolag blir konsekvensen att viss kommunalrättslig lagstiftning träffar verksamheten. Ett kommunalt bolag kan vara helägt eller delägt av kommunen och omfattas bland annat av kommunallagen (2017:725) (KL). Även lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU) och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL) kan göra sig gällande.³

Rör det sig om ett helägt bolag åligger visst ansvar på kommunens fullmäktige. Denne ska fastställa ändamålet med verksamheten, se till att det i bolagsordningen anges att kommunfullmäktige får ta ställning till beslut som är av större vikt innan de fattas, utse styrelseledamöter och lekmannarevisor och se till att bolaget ger allmänheten insyn i den verksamhet som genom avtal lämnas över till privata utförare (10 kap. 3 § KL). Rör det sig om ett delägt bolag gäller ovanstående skyldigheter i den omfattning som är rimlig med hänsyn till bl.a. andelsförhållandena (10 kap. 4 § KL).

Det som kan tala mot att bedriva testbädden genom en offentlig aktör är att dessa organ ofta har fasta årsbudgetar, långa beslutsprocesser och främst att de är föremål för särskilda regleringar.

Även om inte syftet med verksamheten är att generera en vinst, måste det regleras hur ett kommunalt aktiebolags vinster och tillgångar ska användas vid en eventuell likvidation.

2.2 Kommunal kompetens

Kommunen har redogjort för att det skulle vara omotiverat att inte använda fisken som kan komma att produceras i testbädden och menar att en risk är att kommunen tar sig in på den offentliga marknaden då fisken exempelvis skulle säljas. Det kan av den anledningen bli aktuellt att beakta den kommunala kompetensen i KL som gäller för kommuner och därmed kommunala bolag.⁴

Skillnaden mellan kommunal och privat näringsverksamhet är att en kommuns verksamhet måste vara kompetenslig på det sättet att den ska ha för avsikt att tillgodose ett allmänt kommunalt intresse (2 kap. 1 § KL), syfta till att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster samt att verksamheten ska drivas utan vinstsyfte (2 kap. 7 § KL). En näringsverksamhet som i stället bedrivs privat syftar däremot oftast till att generera en vinst till ägarna. Huvudregeln är att kommunerna endast i undantagsfall ska verka på näringslivets område.

En av de principer som kommuner, och därmed kommunala bolag, måste ta hänsyn till då de verkar på den offentliga marknaden är självkostnadsprincipen. Enligt denna har inte en kommun rätt att ta ut högre avgifter än vad som motsvarar kostnaderna för de tjänster eller nyttigheter som tillhandahålls (2 kap. 6 § KL).

³ Vad händer om en kommun äger testbädden?

⁴ Kommunens fråga rörande den offentliga sektorns agerande på den offentliga marknaden.

En annan faktor att beakta, vad gäller frågan om eventuell försäljning av den fisk som produceras i testbädden, är frågan om överskottskapacitet. Föreligger kommunal kompetens enligt ovan, kan kommunen engagera sig på den öppna marknaden genom att säja ett eventuellt överskott av den fisk som producerats. Detta ska enligt praxis i sådana fall ske i syfte att undvika kapitalförstöring och får endast ske i mindre omfattning, under en övergångsperiod och då det finns en tillfällig överkapacitet.⁵

2.3 Konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet

För att inte offentliga aktörer ska störa konkurrensen på marknaden finns konkurrenslagen (2008:579) som innehåller regler som bland annat innebär att kommuner kan förbjudas sälja varor och tjänster på sådant sätt som kan verka konkurrensbegränsade. Reglerna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet gäller utöver för kommuner även för juridiska personer som staten eller kommunen har ett dominerande inflytande över.

Kommunala bolag får inte delta i eller ingå avtal eller samarbeten som begränsar konkurrensen på ett otillåtet sätt. Det innebär att de inte får utnyttja en dominerande ställning eller samarbeta på ett sätt som hindrar eller snedvrider konkurrensen på marknaden. Kommunala bolag som har en dominerande ställning på en marknad får inte heller missbruka denna ställning genom att till exempel sätta oskäligt låga priser, begränsa konkurrensen eller utföra andra handlingar som hindrar eller skadar konkurrensen.

3. Rättsområden påverkade av projektet

3.1 Upphandling vid kommunalt ägande

Enligt reglerna för offentlig upphandling kan statliga, regionala eller lokala myndigheter, tillsammans med offentliga juridiska personer och sammanslutningar av sådana myndigheter eller organ, betraktas som upphandlande myndigheter. Organisationer inom offentlig sektor, det vill säga de upphandlande myndigheterna, ska följa upphandlingsreglerna. De som omfattas är statliga och kommunala myndigheter. Med myndighet jämföras bland annat offentligt styrda organ och sammanslutningar av flera myndigheter (1 kap. 22 § LOU). Begreppet ”offentligt styrt organ” omfattar i sin tur en juridisk person som tillgodoser behov i det allmännas intresse, så länge behovet inte är av industriell eller kommersiell karaktär och som till största del är finansierad av, eller står under kontroll av, staten eller kommunen (1 kap. 18 § LOU). ”Till största del” innebär således att om staten eller kommunen står för mer än 50% av bolagets finansiering, kommer bolaget träffas av upphandlingsreglerna. Ska produkter eller tjänster inskaffas till testbädden kan detta således behöva göras genom ett konkurrensutsatt förfarande.

⁵ Se RÅ 1993 ref. 12.

Vad gäller frågan om huruvida organisationen tillgodoser ett allmännyttigt behov är det tillräckligt att den delvis tillgodoser ett sånt intresse för att betraktas som en upphandlande enhet och vara föremål för LOU.

En organisation som agerar enligt normala marknadsvillkor, har vinst som mål och bär förlusterna i samband med sin verksamhet, betraktas inte som ett offentlighetsorgan.

3.2 Offentlighet och sekretess vid kommunalt ägande

Drivs projektet av kommunen i egenskap av offentligt organ gäller att projektet måste förhållas till reglerna om offentlighet som styr statliga verksamheter. Även för det fall kommunen utövar ett rättsligt bestämmande inflytande över ett aktiebolag, handelsbolag, ekonomisk förening eller stiftelse, lyder organet under tryckfrihetsförordningen (1949:105) (TF) som reglerar rätten att ta del av allmänna handlingar (2 kap. 3 § OSL). Offentlighetsprincipen gäller således även för kommunala bolag.

För att kommunen ska anses ha ett rättsligt bestämmande inflytande krävs att kommunen ensamt eller tillsammans med andra kommuner har mer än hälften av rösterna i aktiebolaget eller ekonomiska föreningen, det vill säga genom ägandet av aktier eller andelar. Rättsligt bestämmande inflytande uppstår även då kommunen har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ett aktiebolags, ekonomisk förenings eller stiftelses styrelseledamöter. Härutöver uppstår ett rättsligt bestämmande inflytande om kommunen/kommunerna utgör samtliga obegränsat ansvariga bolagsmän i ett handelsbolag (2 kap. 3 § 2 st. OSL). Har kommunen ett rättsligt inflytande blir således konsekvensen att det kan uppstå en skyldighet att lämna ut handlingar.

Vad gäller delägda kommunala bolag där kommunen inte har ett rättsligt bestämmande inflytande eller för sådana verksamheter som inte omfattas av någon av associationsformerna som nämns i 2 kap. 3 § OSL, gäller inte kravet på handlingsoffentlighet men däremot ska fullmäktige fortfarande verka för att allmänheten ska ha rätt att ta del av handlingar som finns hos bolaget (10 kap. 4 § 2 st. OSL).

Om de handlingar som förekommer i verksamheten förvaras eller blir tillgängliga för kommunen, anses de utgöra allmänna handlingar (2 kap. 4 § TF). Det betyder att handlingarna och uppgifterna däri ska omfattas av en sekretessprövning och menbedömning på samma sätt som i övrigt gäller för kommunens handlingar när dessa uppgifter begärs lämnas ut. Beroende på vilken typ av information det rör sig om kan den omfattas av olika former av sekretess inom verksamheten. Utgångspunkten är dock att uppgifterna är offentliga och på begäran ska lämnas ut.

Sekretess gäller i en kommuns affärsverksamhet för uppgift om dess affärs- eller driftförhållanden om det kan antas att en konkurrerande verksamhet skulle gynnas om uppgiften röjdes. Sekretess gäller även för sådana uppgifter när de finns hos bolag eller andra organisationer där en kommun utövar ett bestämmande inflytande (19 kap. 1 § OSL). Med affärsverksamhet avses sådan verksamhet som helt eller delvis är affärsinriktad, d.v.s. där det

finns ett krav på vinst. Med affärs- och driftförhållanden avses exempelvis förvärv, överlåtelse, upplåtelse eller användning av egendom och tjänster samt affärshemligheter (lagkommentar till 19 kap. 1 § OSL).

Kommunen bör tillsammans med övriga parter fundera över vilka slags uppgifter som kan förekomma, hur känsliga dessa är för respektive part, vilka önskemål övriga parter har om uppgifternas hemlighållande, vilka sekretessbestämmelser som blir aktuella och förutsättningarna för att uppgifterna skall kunna anses omfattas av sekretess. Det är också värdefullt om parterna reglerar sekretessfrågorna i avtal, t.ex. om övriga parter ska få tillfälle att lämna synpunkter innan handlingar eller uppgifter lämnas ut som kommunen kan beakta i sin sekretessprövning och menbedömning. Användarnas sekretess bör kunna säkerställas fysiskt genom skalskydd och begränsad åtkomst, samt genom hantering av data, rutiner och processer.⁶

3.3 Företagshemligheter

Företagshemligheter regleras i lag (2018:558) om företagshemligheter. Med företagshemlighet avses främst information om affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse eller i en forskningsinstitutions verksamhet som inte är allmänt känd och som skulle skada företaget om den röjdes.

Med näringsidkare avses varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt bedriver verksamhet av ekonomisk art, oberoende av om verksamheten är inriktad på vinst eller inte och oavsett om verksamheten bedrivs i privat eller offentlig regi (lagkommentar till 2 § lagen om företagshemligheter).

Den som obehörigen anskaffar, utnyttjar eller röjer en företagshemlighet i samband med affärskontakter kan enligt lagen om företagshemligheter bli skyldig att ersätta den skada som uppstått, dömas till böter eller fängelse eller förbjudas vid vite att fortsätta röja eller utnyttja uppgiften.

3.4 Ansvar för personuppgifter

I samband med uppstarten och brukandet av den aktuella testbädden kommer en hel del personuppgifter behövas samlas in. Detta gäller bland annat för de personer som besöker och vistas på testbäddens område och för de företag som vill hyra in sig på testbäddens ytor. Av denna anledning kan antas att en stor mängd uppgifter som bland annat organisationsnummer, namn och personnummer kommer hanteras.

Oavsett om testbädden ägs av en offentlig eller privat aktör ska denne förhålla sig till GDPR genom att följa dess bestämmelser och principer. GDPR är en EU-förordning som syftar till att skydda individens rättigheter och friheter när det gäller personuppgiftsbehandling och säkerställa att personuppgifter hanteras på ett ansvarsfullt sätt.

⁶ Vilka skydd/sekretesslösningar är nödvändiga att reglera i avtal mellan testbädden och företagen?

För att följa GDPR bör både offentliga och privaträttsliga aktörer först och främst genomföra en grundlig analys av hur de behandlar personuppgifter och vilka uppgifter de hanterar. De bör sedan vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att de följer GDPR:s bestämmelser, inklusive att erhålla samtycke från de personer vars uppgifter de hanterar, säkerställa att uppgifterna endast används för specifika ändamål och att de hanteras på ett säkert sätt.

Offentliga aktörer och privaträttsliga aktörer bör också utse en personuppgiftsansvarig som ansvarar för att säkerställa efterlevnaden av GDPR. Det är även viktigt att genomföra regelbundna utbildningar för personalen för att säkerställa att de är medvetna om GDPR och de bästa metoderna för att hantera personuppgifter på ett ansvarsfullt sätt.

3.5 Miljörätt

I dagsläget finns ingen närmare information om projektets eventuella påverkan på miljön. När sådan information finns bör det utredas vidare hur och när anläggningen får användas, om det finns hushåll i närheten och risken för eventuellt buller eller andra störningar. Annat att tänka på är vilken part som ska ansvara för eventuella utsläpp och föroreningar som testerna på anläggningen kan medföra samt om det ska uppställas särskilda krav på hur dessa ska hanteras.

3.6 Plan och byggrätt

I plan- och byggförordningen (2022:338) (PBF) finns en uttömmande uppräkningslista av bygglovspliktiga anläggningar (6 kap. 1–2 §§ PBF). Trots att testbäddar eller forskningscenter inte omfattas av denna lista så är byggnader som uppförs på sådana anläggningar bygglovspliktiga (jfr. prop. 1985/86:1 sid. 258). Lov- och anmälningsplikt beror på vad för åtgärd som ska vidtas, hur stor den är och vart den ska vidtas.

I kommunens fall kan antas att byggnader kommer uppföras på testbäddens område. Av plan- och bygglagen (2010:900) (PBL) framgår att bygglov krävs för bland annat nybyggnader och tillbyggnader (9 kap. 2 § p. 1–2 PBL). Ägaren av testbädden bör således skicka in en ansökan om bygglov hos byggnadsnämnden vilken bland annat ska innehålla de ritningar och beskrivningar som behövs för prövningen (9 kap. 21 § PBL).

3.7 Immaterialrätt

Då testbädden har till syfte att låta aktörer forska och utveckla sina innovationer som inte finns ute på marknaden, blir immaterialrättsliga frågor av stor betydelse för projektet.

Eftersom flera parter ofta är involverade i att driva och utveckla testbädden, och eftersom den också är tillgänglig för många, är det viktigt att ha en klar strategi för hur immateriella tillgångar som skapas och exponeras som en följd av verksamheten ska hanteras. Därför är förhållningssättet till immaterialrätt avgörande för att upprätthålla en öppen miljö för en test- och demonstrationsmiljö.

I de flesta fall är det användarna, snarare än själva driftorganisationen, som äger rättigheterna till de immateriella tillgångarna som kan uppstå som en följd av de tester och demonstrationer som sker på testbäddens område. Om flera användare samarbetar rekommenderas att det finns avtal på plats innan testerna påbörjas. I och med detta skulle det kunna uppställas ett strikt krav på att alla test- och demonstrationsmiljöer på testbädden har avtal som reglerar frågor om sekretess, nyttjanderätt och äganderätt. Hanteringen av immateriella tillgångar bör beaktas särskilt när det är fråga om testbäddar i verkliga miljöer som syftar till verksamhetsutveckling och som involverar offentliga aktörer.

3.8 Standardisering

En fråga som bör beaktas och regleras är om företag som brukar testbädden ska få testa vad som helst eller om det ska finnas krav på vad som får utföras och demonstreras på anläggningen.⁷

För de fall testbädden har till syfte att tillhandahålla tjänster inom utvecklings- och certifieringsprovning med anledning av att säkerställa huruvida vissa produkter uppfyller lagkrav eller andra krav på standarder, kan det bli aktuellt att säkerställa att de som utför dessa tester är ackrediterade.

Att testbädden är ackrediterad kan vara något som bör säkerställas även när verksamheten som ska bedrivas på testbädden är av experimentell karaktär. Det kan därför bli aktuellt att reglera nivån av kvalitetssäkring som ska föreligga för att säkerställa de testande aktörernas arbete och användning av testbäddens områden.

3.9 Skada och försäkring

Något att beakta vid uppstart av testbädden är frågan om ansvar för skador och försäkringar. I testbädden MISTEL ställdes krav på att alla användare hade försäkringsskydd då det fanns risk att skada uppstod på uppfinningar, egendom eller personer som deltog vid testerna. I MISTEL användes även en friskrivningsklausul i projektavtalet som innebar att en testbäddsanvändare inte hade rätt till varken ersättning eller skadestånd om skada skulle uppstå i samband med testerna eller demonstrationerna.

För det fall det finns risk att innovationen som ska testas eller demonstreras på testbädden orsakar skada på testbäddens egendom bör testbäddsanvändaren åläggas skyldigheten att teckna en ansvarsförsäkring. Detta ansvar åligger även avseende eventuella skador som kan åsamkas medarbetare.

Testbäddsanvändaren bör även själv ansvara för att teckna en sakskadeförsäkring för eventuella skador som kan uppstå på den innovation eller produkt som testas på testbäddens anläggning.

⁷ Finns några särskilda generella krav som bör ställas på testerna?

4. Relevanta avtal

Kommunen har ställt frågan om vilka typer av avtal som kan komma att bli aktuella att upprättas med anledning av projektet.

Inledningsvis bör sägas att det juridiskt fördelaktiga för ägaren av testbädden är att den ansvarar så lite som möjligt för de mellanhavanden som sker mellan de privata aktörerna som hyr in sig på testbädden. De företag som hyr in sig i testbädden bör således så långt det går reglera frågor om exempelvis sekretess och samarbeten mellan sig själva.⁸

Nedan följer några generella exempel på avtal som bör finnas mellan de aktörer som driver alternativt brukar testbädden.⁹

4.1 Konsortialavtal

Ett konsortialavtal är ett slags samarbetsavtal som kan ligga till grund för en sammanslutning av olika aktörer som ska verka för ett visst ändamål. Ett konsortium innebär oftast att företagen bedriver sina egna verksamheter med dess egna personal.

Oavsett vilken form av juridisk person kommunen väljer, bör avtal ingås mellan de parter som driver testbädden. De frågor som vanligtvis är gemensamma och brukar regleras oavsett vilken gruppering eller bolagsform som väljs är följande.

- rösträtt
- ny parts inträde
- utträde ur samarbetet
- överlåtelse av ägandet
- kapitaltillskott
- styrelsens utformning och ansvar
- personalfrågor
- beslutsordning
- rapportering till ägarna
- tvistelösning

Andra frågor som bör regleras och som mer specifikt rör testbädden är exempelvis vem som får bruka testbädden, vem som ansvarar för tillhandahållandet och ingåendet av avtal rörande sekretess och företagshemligheter m.m.

4.2 Aktieägaravtal

Om projektet ska drivas av ett aktiebolag bör ett aktieägaravtal upprättas. Ett sådant avtal kompletterar bestämmelserna i ABL och har till syfte att reglera vad som ska gälla i bolaget om exempelvis tvister eller konflikter skulle uppstå. Ett aktieägaravtal innehåller ofta

⁸ Vilka delar delar/avtal är juridiskt fördelaktiga att testbädden ansvarar för, gentemot andra deltagande aktörer?

⁹ Vilka avtal kommer behövas?

uppgifter om hur bolaget ska styras, vad som händer om någon av aktieägarna dör, inte utför sin del av arbetet eller vad som händer om ägarnas samarbete ska upphöra av annan anledning.

Avtalet kan också reglera allmänna frågor som hur bolaget ska bedrivas eller avvecklas, de krav som ska ställas på aktieägarna och huruvida engagemang i konkurrerande verksamheter tillåts. Utöver detta bör ett eventuellt aktieägaravtal i förevarande fall även reglera de ägarförhållanden som ska råda i bolaget, vilken lag som ska gälla vid eventuella tvister och hur bolagets verksamhet ska finansieras.

Ett aktieägaravtal är till skillnad från bolagsordningen inte en allmän handling och kan därför innehålla regler som tar sikte på sådant som normalt sett omfattas av sekretess, som exempelvis bolagets affärsplan eller vinstfördelning.

4.2.1 Hembudsklausul

Normalt sätt kan aktier överlåtas fritt. Avser kommunen att reglera denna fråga för det fall ett aktiebolag bildas kan det göras genom en hembudsklausul som begränsar rätten att fritt överlåta aktier till annan. För en hembudsklausul in i aktieägaravtalet innebär detta att existerande aktieägare indirekt har en förköpsrätt av de aktier som en av delägarna exempelvis vill sälja. Mer specifikt fungerar det på det viset att övriga aktieägare har rätt att köpa ut en person som fått andelar i bolaget genom gåva eller köp.

För att eliminera risken att någon oönskad person blir delägare i bolaget kan avtalet även innehålla villkor om att aktierna ska utgöra enskild egendom.

4.3 Samarbetsavtal

Om projektet drivs i annan bolagsform än aktiebolag, och aktieägaravtal därmed ej ska upprättas, kan frågorna i stället regleras i ett samarbetsavtal. Ett samarbetsavtal kan reglera frågor som ändamålet och syftet med projektet, huruvida en projektstyrningsgrupp ska leda och samordna arbetet med projektet, frågor om insyn, finansiering, huruvida parterna är skyldiga att dela med sig av information och teknologi samt vem som ansvarar för skada, förluster och kostnader. Andra frågor som kan regleras i samarbetsavtal rör villkor för samarbetet, ansvarsfördelning och immateriella rättigheter. Ett samarbetsavtal kan ingås med andra företag, organisationer, universitet eller forskningsinstitut för att dra nytta av deras expertis eller teknik.

4.4 Sekretessavtal

I och med att testbädden kan komma att brukas av ett flertal privata aktörer som vill testa sina innovationer och dessa troligen inte ännu finns på marknaden, finns anledning att vilja skydda de material eller produkter etc. som testas på området. Med anledning av detta bör sekretessavtal upprättas för att säkerställa att besökare eller andra som ser eller tar del av innovationerna inte sprider information om detta vidare.

Sekretessavtal kan antingen vara ensidiga eller ömsesidiga. Skillnaden mellan de två formerna är att ensidiga sekretessavtal skrivs då endast en av parterna kommer dela med sig av hemlig information, medan det vid ömsesidiga sekretessavtal är båda parterna som delar med sig av hemlig information till varandra. Skulle en part bryta mot det sekretessavtal som ingåtts kan den andra parten ha rätt till skadestånd. Även skadestandsfrågan är därmed något som bör regleras i ett sådant avtal.

Ytterligare frågor som bör regleras i avtalet är exempelvis vilka som är bundna av sekretessen, om det finns information inom verksamheten som undantas sekretessförbindelsen, i vilket syfte informationen tillhandahålls och hur, samt under vissa förutsättningar den får användas.

Som tidigare nämnts kan det vara fördelaktigt för ägaren av testbädden att företagen som hyr in sig får reglera detta på egen hand så långt det går, bland annat genom att deras anställda skriver under sekretessavtal eller att företagen, för det fall de väljer att besöka eller samarbeta med varandra, ingår avtal sinsemellan.

4.5 Finansieringsavtal

Kommunen har redogjort för att testbädden kommer finansieras av investerare. Det bör därmed lämpligen finnas avtal mellan kommunen och de aktörer som sponsrar eller finansierar projektet. Ett sådant avtal bör exempelvis innehålla bestämmelser som rör villkoren för stödet.

4.6 Anställningsavtal

Utöver de bolag som ska äga testbädden kan även avtal behövas ingås med de företag, konsulter eller andra individer som ska arbeta eller underhålla testbädden och alla dess redskap för att reglera vilken aktör som ansvarar för vilken del av testbädden.

4.7 Integritetsavtal avseende hantering av personuppgifter

Med anledning av den insamling, hantering och eventuella analys av personuppgifter som kan förekomma i samband med projektet och drivandet av testbädden, bör avtal ingås mellan kommunen och de personer som blir berörda av lagringen av sådana uppgifter.

4.8 Immaterialrätt och ägande av data

Om ny teknik eller nya innovationer kommer genereras på testbäddens område bör lämpligen avtal finnas som reglerar äganderätten, patentfrågor och licensiering. Tillfaller exempelvis innovationer och uppfinningar som skapas på testbäddens område endast de företag som skapade dem, eller ska ägaren av testbädden erhålla vissa rättigheter till det material/idéer som uppkommer på testbädden? I andra testbäddar är det vanligast att alla rättigheter och data

tillfaller testbäddsanvändarna själva utan att testbäddsägaren har några som helst rättigheter till dessa.

4.9 Hyresavtal/nyttjanderättsavtal

Avtal som reglerar aktörers rätt att hyra utrymmen i testbädden och rätt att använda dess utrustning bör upprättas tillsammans med ordningsföreskrifter som reglerar på vilket sätt avsett område får användas.

Av information från kommunen har framgått att det eventuellt kommer finnas möjlighet att antingen endast hyra en plats i testbädden och att använda sin egna utrustning, eller att tillsammans med testbädden även nyttja befintlig basutrustning.¹⁰ Denna fråga är något som bör regleras i de enskilda avtalen som ingås med testbäddsanvändarna. Av avtalen bör det framgå vad eller vilka delar av testbädden som ska hyras, kostnaden för detta, hur och när redskapen får användas, vem som ansvarar för underhåll av utrustningen och vem som ansvarar för eventuella skador på utrustning. Det kan även regleras huruvida de redskap som används måste vara av viss standard, bland annat med anledning av säkerhetsskäl.

5. Ansvar för olägliga händelser och force majeure

Kommunen har ställt frågan vem som ansvarar för händelser som exempelvis strömavbrott som påverkar testbäddsanvändarens arbete eller produkt.

Då testbäddsägaren är den part som tillhandahåller testbäddsanläggningen och dess utrustning, är det denna aktör som bör ansvara för och kunna tillförsäkra testbäddsanvändaren om att lokalen fungerar som den ska. Utan en sådan tillförsäkran är en stor risk att aktörer inte vågar hyra in sig på testbädden och utnyttja dess resurser. För det fall ett strömavbrott eller liknande skulle ske med konsekvensen att exempelvis testbäddsanvändarens fiskodling skadas är detta således något som testbäddsägaren bör ansvara för och därmed ersätta. Som tidigare nämnt kan dock ägaren uppställa som villkor för användande av testbädden att användaren tecknar vissa försäkringar.

Testbäddsägaren kan självfallet föra in en force majeure-klausul i avtalet som ingås med testbäddsanvändaren, men en sådan klausul innebär endast att ägaren befrias från sina skyldigheter om det inträffar en oförutsebar händelse som är utom dennes kontroll och som inte med rimliga åtgärden kan övervinnas, som t.ex. krig eller en naturkatastrof. Strömavbrott och dylika problem omfattas ej.

Parterna har rätt att själva avtala om och när en force majeure-klausul ska gälla. Att tänka på i sådana fall är att tydligt reglera vilken prestation som ska ha påverkats av den oförutsebara händelsen samt vilka omständigheter eller händelser som ska anses utgöra force-majeure. Testbäddsägaren skulle därmed kunna föra in i det avtal som ingås med användaren att

¹⁰ Vad är viktigt att tänka på med hänsyn till att testaren hyr in sig i testbädden och ibland använder egen utrustning och ibland testbäddens?

ägarens agerande (icke-agerande eller oförmåga att uppfylla sin prestation) inte ska anses utgöra ett avtalsbrott om händelsen är ursäktad enligt force majeure-klausulen. Konsekvenser av en force majeure-klausul kan exempelvis vara att man tillfälligt frigörs från skyldigheten att uppfylla sina förpliktelser, att avtalsvillkoren förändras avseende exempelvis betalningsvillkor och leveranstider eller att den andra parten har rätt till hävning av avtalet.

6. Testbädd MISTEL - innovationer inom äldreomsorgen

Projektet MISTEL startade som ett tre-årigt projekt med finansiering från VINNOVA och Västerås stad. Projektet avslutades 2017 och MISTEL övergick då till en verksamhet inom Sociala nämndernas förvaltning hos Västerås stad. Samarbetspartners bakom projektet har bestått av 16 olika företag och organisationer. Projektet rörde välfärdsteknologi för äldre personer och personer med funktionsnedsättning och finansierades till större del av Äldrenämnden.

I testbädden erbjöds olika avtalspaket som kunde anpassas efter vad som behövdes för de enskilde parterna som var intresserade av att ingå avtalsförhållande med testbädden. Några centrala delar var projektavtalet som ingicks mellan ägaren och användaren av testbädden, sekretessförbehåll som reglerade sekretessen när användaren fick tillgång till information om enskildas personliga förhållanden och sekretesserinran för kommunens arbetare. Den senare tog sikte på att säkerställa användarnas sekretess och skydd för företagshemligheter när kommunens medarbetare eller andra kom i kontakt med användarens projekt.

Vad gäller villkor och avgifter för testbädden fastställdes att den var öppen för alla på lika villkor. Avgifter för nyttjandet av testbädden ålades. Inom ramen för den juridiska vägledning som lämnades i samband med testbädd MISTEL redogjordes även för frågor om främst immaterialrätt, offentlighet, sekretess och offentlig upphandling – i likhet med de redogörelser som gjorts i denna promemoria.

Ett av de avtal som användes i testbädd MISTEL var bland annat avtal om överlåtelse av immateriella rättigheter och arbetsresultat. I ett sådant avtal kan exempelvis fastställas att alla existerande och i framtiden uppkomna immateriella rättigheter och resultat som härstammar från de tester och demonstrationer som utförs på testbädden ska tillfalla innovatören själv.

Ett annat avtal tog sikte på det personliga sekretessåtagandet för personer som deltog i testbäddsprojektet, och som därmed förväntades ta del av sekretessbelagda uppgifter. Personliga sekretessavtal kan aktualiseras när personer förväntas ta del av uppgifter som normalt sett omfattas av sekretess men där personerna som tar del av dessa inte är skyldiga att iaktta tystnadsplikt enligt lag. Att uppmärksamma är att medarbetare som är anställda av kommunen inte kan teckna sådana avtal eftersom de på grund av sin anställning omfattas av de regler om sekretess och tystnadsplikt som gäller enligt OSL. Det man kan göra är att låta kommunens anställda teckna en sekretesserinran vilket fungerar som en påminnelse om de

skyldigheter som följer för anställda. Detsamma gäller för konsulter anlitade av kommunen eftersom de deltar i kommunens verksamhet på grund av deras uppdrag.

Avtal som upprättades i samband med testbädd MISTEL rörde även krav på innovatören, licensavtal, personuppgiftsbiträdesavtal, projektplan och tidsplan samt avtal om ersättning och priser.

7. Testbädd AstaZero - automatiserade transportsystem

Testbädden AstaZero ägs av ett aktiebolag som startades av RISE och Chalmers i syfte att tillsammans kunna äga testbädden. RISE som äger övervägande del är statligt ägt och Chalmers är privat ägt.

När det kommer till de kommersiella tester som utförs i testbädden äger testbäddsanvändarna sina egna resultat som härleds från de tester och demonstrationer som utförs. VD:n för AstaZero menar att ägaren av testbädden inte vill få någon information om den data som uppstår i anledning av testbäddsanvändarnas verksamheter. Detta med anledning av att ägaren inte vill behöva sätta sig i en position där man riskerar att behöva hantera denna data, och alltså riskera att behöva offentliggöra uppgifterna. RISE är som nämnt statligt ägt vilket innebär att det uppstår en risk för att behöva offentliggöra uppgifter som förvaras hos testbädden.

När det kommer till sekretess följer AstaZero den praxis som finns i den bransch som testbädden är verksam inom. Enligt denna praxis ska testbäddsägaren bland annat ansvara för att styra accessen till testbäddens olika rum och delar på anläggningen. På testbädden har även ett fotoförbud inrättats för att minska risken att besökare eller andra som befinner sig på testbädden ska kunna sprida information vidare. Andra skydd som används för att skydda sekretessen och skydda mot integritetsintrång är olika typer av skalskydd som syftar till att "stänga ute" obehöriga från att ta sig in eller ta del av den forskning som företas på testbädden. Som testbäddsägare är det även viktigt att tänka på vilka flöden man har på testbädden, det vill säga vilka människor som kan tänkas komma att besöka anläggningen.

I AstaZeros fall ingår även ägaren avtal med de företag som ska hyra in sig på testbädden med innehållet att de inte får läcka andras info. Sekretessavtal ingås härutöver mellan testbäddsägaren och besökare. För det mesta är det dock testbäddsanvändarna själva som ansvarar för att skydda sin egna forskning och data. I detta ingår även ansvaret att som testbäddsanvändare själv bestämma vem som ska få besöka testbädden. Testbäddsanvändare ska ha möjligheten att kunna ta dit alla de vill eller behöver ta dit.

Vill testbäddsägaren låta besökare komma till testbäddsanläggningen och det finns risk för att en besökare obehörigen kan ta del av information tillhörande en testbäddsanvändare, måste testbäddsägaren först få ett godkännande av denne.

Ett centralt avtal mellan ägaren och användaren är det allmänna avtalet som mellan dem ska reglera prisfrågor och avbokningsregler m.m.

8. Testbädd SEEL - elektrifierade transporter

Testbädd SEEL drivs även denna genom ett aktiebolag ägt av RISE och Chalmers. Det är aktiebolaget och därmed testbäddsägaren som ansvarar för sekretessen och ser till att flera konkurrerande företag ska kunna nyttja testbädden samtidigt. För att skydda sekretessen har testbädden dels byggt permanenta fysiska skydd men även temporära uppbyggda skydd som kan användas vid behov.

Något som är utmärkande med testbädden SEEL är att ingen kund får nyttja labbet eller testbädden utan SEELS personal på plats. Kunden ansvarar för sina egna projekt men projekten drivs genom att kunden bidrar med de material eller produkter som ska testas medan SEELS medarbetare är de som faktiskt utför testerna. Kunderna hyr endast lokalen och har därför inga rättigheter att bestämma vem som ska få besöka eller vistas på anläggningen. Detta styr testbäddsägaren över.

Det viktigaste att tänka på är hur data hanteras. På SEELS testbädd finns ett eget rum för den tekniska utrustningen och för kundernas data. Det erbjuds även säkra molnsystem för de kunder som vill nyttja ett sådant. Det är kunderna själva som äger datan till fullo och SEEL har inte rätt att på något sätt använda, hantera eller lagra data utan kundens godkännande.

Skulle kunder vilja samarbeta med varandra och därmed ta del av varandras data är detta något de själva får ansvara för genom att upprätta avtal mellan sig.

SEEL har använt sig av en friskrivningsklausul som tar sikte på risken att kundens material eller produkt går sönder eller orsakar skada.

Om en kund hyr in sig på testbädden ska denne först ingå ett sekretessavtal med SEEL där denne förbinder sig att ej sprida information eller uppgifter man skulle råka få del av.

9. Testbädd Processum - utveckling och kommersialisering av bioraffinaderiprocesser, gröna produkter, kemikalier och material

Testbädd Processum drivs genom aktiebolaget Processum AB. Från början drevs bolaget genom en ideell förening bestående av olika privata företag. Efter några år köpte svenska forskningsinstitutet 60% av Processum AB. Efter den sammanslagning som skedde ägs numera dessa 60% av RISE och 40% av den ideella intresseföreningen. Testbädden drivs således övervägande av ett statligt bolag. Ingen kommun är direkt ägare av testbädden men kommunmedlemmar finns bland annat med i den ideella föreningens styrelse.

VD Karin Johnson menar att de valt att vara en del av RISE då fördelarna väger upp eventuella nackdelar. Med denna organisationsstruktur kan de bland annat ta del av den HR, ekonomi och kommunikation som RISE medför.

På testbädden är det Processum AB som ansvarar för sekretessen. I samband med detta tar bolaget hjälp av den juridiska avdelningen hos RISE.

Vad gäller ägande av data så äger aktörerna det dem själva tar fram. Detta regleras i projektavtalet. Tar parter fram något tillsammans så äger de detta gemensamt. Processum AB äger bara sin egna data. Denna data säljs dock gärna vidare.

Det testbädden borde tänkt på är att den kunde bli (och blev) mycket större än vad man tänkt sig från början. Som råd till andra som vill starta testbäddar vill Karin Johnson därför ge rådet att det är viktigt att fastställa ett syfte med testbädden som håller långsiktigt samt att säkerställa att man har rätt partners med sig.

10. Sammanfattning och avslutande synpunkter

Ovan har redovisats för de olika organisationsformer projektet *Testbädd för storskaligt landbaserat vattenbruk* skulle kunna drivas genom. Här har det blivit relevant att besvara kommunens frågor avseende eventuella konsekvenser för det fall kommunen väljer att själva vara ägare av testbädden – både genom att helt eller delvist äga det företag som blir den primära ägaren till testbädden. Som exempel på konsekvenser har angivits att kommunen, för det fall ett kommunalt bolag äger och driver testbädden, kommer träffas av andra regler än vad ett privat bolag skulle träffas av, bland annat kommunallagen. OSL kan också aktualiseras för det fall kommunen äger mer än 50% av bolaget och LOU kan aktualiseras om bolaget exempelvis är statligt finansierat till största del. För det fall testbädden ägs av kommunen och detta resulterar i att fisk som producerats säljs på den offentliga marknaden gör sig även konkurrensregler gällande. Av denna anledning skulle det vara juridiskt fördelaktigt, och därmed ekonomiskt fördelaktigt, att kommunen inte äger den storskaliga delen där fiskodling och försäljning kommer ske. Ägs denna del av en privat aktör behöver inte de kommunala konkurrensreglerna tas hänsyn till.

Fördelarna respektive nackdelarna med de olika organisationsformerna kan sammanfattas enligt följande. Vissa bolagsformer, som exempelvis enskild näringsverksamhet och handelsbolag, medför ett personligt ansvar för ägarna. Väljer kommunen att starta ett kommunalt bolag skulle det således vara fördelaktigt ur ett ekonomiskt perspektiv att göra detta genom ett aktiebolag, ekonomisk förening eller ideell förening där ägarna inte blir personligt ansvariga för de eventuella skulder som organisationen ådrar sig. Det vanligaste, och mer fördelaktiga, torde vara aktiebolag.¹¹

¹¹ Vad är fördelarna respektive nackdelarna med olika typer av juridiska organiseringar för testbädden?

Promemorian har härutöver redogjort för flera av de rättsområden som kommer träffas och bli relevanta vid uppstart av projektet. När det kommer till testbäddar eller forskningscentraler där privata aktörer ska få hyra in sig för att testa sina innovationer eller produkter blir främst frågor om sekretess, immaterialrätt, plan- och byggrätt, miljö rätt och företagshemligheter aktuella att utreda. Det miljörettsliga området är svårt att utreda i detta skede av processen då det ännu inte finns någon miljökonsekvensbeskrivning eller annan information om vad som kan komma att påverkas av en eventuell byggnation och drivande av testbädden.

Vidare kommer en mängd olika avtal behövas ingås mellan de aktörer som ska äga, driva och bruka anläggningen. Några av dessa har getts exempel på tillsammans med exempel på vilka frågor som kan regleras i avtalen.

Vad gäller ägandet är det enligt Markus Norström på RISE en fördel att ha en testbädd i offentligt ägo. En statlig eller kommunalt ägd testbädd innebär att flera konkurrenter vågar vara en del av projektet eller använda sig av testbäddens tjänster i och med att de i större utsträckning kan lita på att sekretessen hanteras på ett korrekt sätt.

Vad gäller forskning som är offentligt finansierad kan dock hanteringen av resultaten vara annorlunda än för privat finansierad forskning. För den förra kan det finnas krav på att resultaten hanteras, även om vissa detaljer kan hemligstämplas. Vid privat finansiering publiceras inga av de resultat som bildas inom testbädden.

Det kan vara en fördel att ha en part som ensam äger testbädden. I en testbädd som RISE ägde tillsammans med en högskola uppstod meningsskiljaktigheter så stora att RISE valde att köpa ut högskolan. Detta berodde på att parterna hade olika roller och därmed olika intressen i testbädden.

Avslutningsvis har det efter samtal med andra aktörer som driver testbäddar framgått att detta oftast görs genom att två aktörer tillsammans skapar och driver testbädden genom ett aktiebolag som till övervägande del är statligt ägt.

Stockholm som ovan,

David Hertzman

Lisa Thunvall

Oliver Svensson